

УДК 378.011.3-051:784.9

Ходоровська І.М.,

викладач кафедри теорії та методики музичного мистецтва

Інституту мистецтв

Київського університету імені Бориса Грінченка

РОЗВИТОК ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ НА ЗАНЯТТЯХ СОЛЬФЕДЖІО

У статті розглядається процес розвитку творчого мислення у майбутніх учителів музики на заняттях сольфеджіо. Конкретизовано сутність поняття «творче мислення майбутнього вчителя музики» та висвітлено інноваційні методи та прийоми роботи зі студентами на заняттях сольфеджіо.

Ключові слова: творче мислення, майбутні учителі музики, педагогічні методи та прийоми, сольфеджіо.

Актуальність теми дослідження. Величезні зміни у соціальному, економічному та політичному житті України зумовили переосмислення музичного мистецтва в цілому. У наш час постає проблема радикальної перебудови у сфері музичного навчання та виховання, мета якого — формування громадянина — патріота, котрий мав би національну самосвідомість, глибокі систематичні знання, вміння та навички у різних галузях соціального життя, розвинене творче мислення, що сприяло б прогресу людства.

У зв'язку з цим однією з основних проблем, яка в наш час турбує багатьох вчених, є проблема розвитку творчого мислення майбутніх учителів музики. Даним питанням займалися філософи, психологи, педагоги, мистецтвознавці. Вперше мисленням зацікавився давньогрецький філософ Парменід, який розглядав його як спосіб пізнання, що веде до істини. У філософії нового часу проблема мислення розглядалася як з позиції емпіризму (Ф. Бекон, Дж. Локк), так і раціоналізму (Р. Декарт, Б. Спіноза). Представники сучасної психологічної науки, зокрема А.В. Петровський, А.В. Брушлінський, В.П. Зінченко, О.М. Леонт'єв, визначають мислення як соціально зумовлений, безпосередньо пов'язаний з мовою психічний процес пошуків та відкриття нового, процес опосередкованого та узагальненого відображення дійсності у ході аналізу та синтезу. З цього ви-

значення можна зробити висновок про те, що соціальне середовище є невід'ємною частиною людства у процесі формування та розвитку мислення різних поколінь.

У сучасній психології та педагогіці проблема розвитку творчого мислення є однією з найактуальніших. Її вивченню присвятили свої наукові праці багато видатних учених, як-от: Г.С. Костюк, Д.Ф. Ніколенко, А.В. Петровський та інші. Ці автори дають визначення таким явищам, як «творче мислення», «пізнавальна творчість», які утворюються від слова «творити», що в загальновідомому розумінні означає «знаходити та створювати щось таке, що не зустрічалося у минулому досвіді — індивідуальному або суспільному».

Мета статті — висвітлити окремі аспекти педагогічної роботи з розвитку творчого мислення у студентів на заняттях сольфеджіо. Реалізація мети, поставленої в роботі, передбачала вирішення таких **завдань**: визначення терміна «творче мислення майбутнього учителя музики»; розгляд оптимальних педагогічних методів та прийомів роботи зі студентами на заняттях сольфеджіо.

У навчальній діяльності студентів творче мислення виступає своєрідною рушійною силою розвитку, оскільки воно доповнює, ускладнює, інтегрує вже існуючі міждисциплінарні зв'язки, формує стійке поєднання психічних процесів особистості і є основою музичного навчання і виховання. Для студентів на заняттях сольфеджіо характерним є прояв власного дослідницького ставлення до вивчення нового матеріалу.

Отже, на основі вищезгаданого можна зробити такий висновок: *творче мислення майбутнього учителя музики — це психічний процес пошуків та відкриття нового під час творчої діяльності, здатність до нетрадиційного, оригінального вирішення проблемних задач на основі інтуїції, продуктивно творчої уяви, фантазії.*

Не менш важливу роль у розвитку творчої особистості відіграє музичне мистецтво. Воно є невід'ємним компонентом розвитку творчого мислення студентів. Переважна більшість науковців збігаються у думці щодо особливої ролі музично-художньої творчості у справі виховання творчої особистості.

Наприклад, видатний педагог-музикант Н.А. Ветлугіна була впевнена, що сучасне виховання має формувати людину нового покоління, здатну до активної творчої діяльності, і наголошувала на

тому, що «мистецтво, зокрема музика, приховує у собі великі можливості для творчого розвитку підростаючого покоління» [1, 15].

Проблема розвитку творчого мислення у молоді є актуальною як в теоретичному, так і в практичному аспектах (В.М. Дружинін, В.О. Моляко, О.М. Матюшкін, Л.Ф. Обухова та ін.). Одним з найважливіших завдань психологічної науки на сучасному етапі розвитку є вирішення проблеми формування креативної особистості.

Таким чином, аналіз теоретичних психолого-педагогічних досліджень у царині формування творчого мислення майбутніх учителів музики свідчить про необхідність керування педагогічним процесом викладачем і вказує на умови цілеспрямованого вироблення у студентів якостей духовно багатой особистості. Усвідомлення мети власної діяльності, освоєння засобів мисленневих дій, спеціальний розвиток репродуктивних, евристичних та дослідницьких прийомів розумової діяльності, поетапний характер формування навчальних умінь та творчих здібностей – вимоги до сучасних студентів вищих навчальних закладів.

Для розвитку творчого мислення студентів на заняттях сольфеджіо педагог насамперед має створити сприятливі умови, а саме: особливу психологічну атмосферу довіри, співпраці та співтворчості. Педагог повинен вірити у творчий потенціал, здібності та можливості своїх підлеглих, враховувати їхні індивідуальні, психічні й інтелектуальні особливості, допомагати їм самовиразитися та самореалізуватися. Для того щоб на заняттях сольфеджіо панувала доброзичлива атмосфера, треба надати студентам можливість вільно висловлювати власні думки, толерантно ставитись до їхніх поглядів, допускати право на помилку тощо.

На основі вивчення сучасних педагогічних технологій нами були виділені певні методи та прийоми, які сприятимуть розвитку творчого мислення у студентів, а саме: інтегративні, проблемно-евристичні, сугестивні, ігрові, інтерактивні.

Інтегративні методи та прийоми. Використання інтегративних методів та прийомів на заняттях сольфеджіо дає можливість студентам сприймати не один, а кілька потоків інформації одночасно. Кожен з них є базою для виникнення певних асоціацій, які допомагають швидше та легше запам'ятати навчальну інформацію. Ми пропонуємо, зокрема, такі інтегративні методи, як: порівняння (встановлення подібності й різниці між художніми явищами); ана-

логії (пошук відповідного художнього явища за принципом часткової подібності) тощо. Як музичний матеріал студентам пропонувалися твори української музики минулого та світової класики.

Проблемно-евристичні методи та прийоми. Сутність проблемно-евристичних методів у підштовхуванні молоді до отримання правильної кінцевої відповіді. Щоб уникнути одноманітності, пропонується не одне для всіх студентів завдання, а кілька, різних за змістом та рівнем складності. Наприклад, завдання на імпровізацію мелодії варіюємо за рівнями складності у такому діапазоні: відтворити мелодичну лінію внутрішнім слухом; показати у повітрі напрямку руху мелодії пісні (пластичне інтонування) тощо.

Визначальна властивість проблемно-евристичних методів та прийомів — це наведення майбутніх учителів музики на позитивний результат шляхом так званих відкритих запитань, без заданого напрямку пошуку відповіді. Відкриті запитання пропонують студентам багато шляхів і способів розв'язання.

Для аналізу та інтерпретації уривку музичного твору використовується евристична бесіда. У результаті виникають різні варіанти тлумачення художніх образів, адже під час евристичної бесіди студенти мають змогу самостійно розмірковувати, фантазувати, аргументувати свої думки. Тоді аналізування музичного твору не є формальним переказом ідеї та засобів, якими митець зумів передати той чи той настрій або образ.

Сугестивні методи та прийоми. Сугестивні методи та прийоми, використання яких зумовлене природним емоційним потенціалом мистецтва, посилюють емоційність навчального процесу (емпатія, катарсис). Використання цих методів та прийомів на заняттях сольфеджіо знімає психологічну напругу, підвищує працездатність, мотивацію та впевненість майбутніх учителів музики.

Так, зокрема, під час діалогу зі студентами слід активно використовувати можливості свого голосу: демонструвати багатогранність його інтонаційної палітри, темпу мовлення; надавати виразності паузам, шепоту. Таким чином створюються умови для ліпшого відчуття краси музики, мистецтва, виявляється креативний потенціал студентів під час їхньої вербальної інтерпретації музичних творів.

Ігрові методи та прийоми. Гра — творча дія, яка розгортається у світі символічних значень та живої фантазії, сприяє виробленню у майбутніх учителів музики «рефлексу свободи», формуванню

творчого мислення. Творче мислення добре розвивається також у сюжетно-рольових іграх, коли студентам пропонується «увійти» в художній світ музичного твору, який вивчається. Також на заняттях сольфеджіо особливу увагу треба приділяти проблемно-моделюючим іграм, в основі яких — нестандартні ситуації, з яких самостійно потрібно знайти творчий вихід.

Інтерактивні методи та прийоми. На заняттях сольфеджіо доцільно використовувати інтерактивні методи та прийоми роботи зі студентами. Наприклад, пошук різноманітних варіантів написання диктанту відбувається у процесі вільного висловлювання думок: майбутнім вчителям музики пропонують знайти власні варіанти динамічного закінчення твору, проставити кульмінації та нюансування. Це обговорення сприяє тому, що студенти відчують себе причетними до створення музики. Потім викладач може організувати конкурс власне виконавських інтерпретацій. У результаті всі студенти добре засвоять музичний твір.

Як бачимо, усі зазначені методи та прийоми спрямовані на поєднання емоційного, естетичного та раціонального у навчанні, ефективно розвивають творчу особистість майбутнього вчителя музики. Використовуючи їх на заняттях сольфеджіо, викладач не лише зробить цікавими ці заняття, але й сформує у своїх студентів необхідні для життя у сучасному світі якості особистості — мобільність, винахідливість та креативність.

Перспективи подальших досліджень полягають у розкритті питань удосконалення методів та прийомів розвитку творчого мислення майбутніх учителів музики у ході вивчення музично-теоретичних дисциплін.

Джерела

1. Барінова М.Н. О развитии творческих способностей ученика : сб. ст. / М.Н. Барінова ; ред. В. Михелис. — Л. : Лизгиз, 1961. — С. 59. — (В помощь педагогу музыкальной школы).
2. Гаміна Т.С. Соціальна робота з художньо-естетичного виховання учнівської молоді та майбутніх вчителів [Електронний ресурс] : [стаття] / Т.С. Гаміна, В.І. Дряпіка. — Кіровоград : Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка, 2000. — Формат файлів: PDF / Adobe Acrobat. — С. 1–3. — Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/rspo/2000_2_1/doc_pdf/gamina.pdf. — Назва з екрана.

3. Мартьянова Г.М. Зміст, форми і методи формування креативності учнів засобами музики : навч. посіб. [для студ. пед. навч. закл.] / Г.М. Мартьянова ; Криворізький державний педагогічний інститут. — К. : КДПІ, 1995. — 134 с.

В статье рассматривается процесс развития творческого мышления у будущих учителей музыки на занятиях сольфеджио. Конкретизирована сущность понятия «творческое мышление будущего учителя музыки» и освещены инновационные методы и приемы работы со студентами на занятиях сольфеджио.

Ключевые слова: творческое мышление, будущие учителя музыки, педагогические методы и приемы, сольфеджио.

The article deals with the development of future Music teachers' creative thinking at solfege classes. It defines the essence of the concept "future Music teacher's creative thinking" and highlights innovative methods and techniques of activity with students at the solfege classes.

Key words: creative thinking, future Music teachers, pedagogical methods and techniques, solfege.